

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN İLETİŞİM BECERİLERİ İLE KİŞİLERARASI PROBLEM ÇÖZME BECERİLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

Bozkurt KOÇ*

Yüksel TERZİ**

Aysu GÜL***

Öz

Araştırmanın temel amacı iletişim becerileri ile kişilerarası problem çözme becerileri arasındaki ilişkileri belirlemektir. Bununla birlikte iletişim becerileri ile kişilerarası problem çözme becerileri katılımcıların yaşı, cinsiyeti ve ailede şiddete uğrayıp uğramama durumu açısından da değerlendirilmektedir.

Araştırmanın örneklemini 2013-2014 öğretim yılında Ondokuz Mayıs Üniversitesi'nin çeşitli fakültelerinde öğrenim gören toplam 444 (257 kadın, 187 erkek) katılımcıdan oluşmaktadır. Araştırmada katılımcılara Kişisel Bilgi Toplama Formu, Kişilerarası Problem Çözme Envanteri ve İletişim Becerileri Değerlendirme Ölçeği uygulanmıştır. Araştırmanın amaçları doğrultusunda verilerin analizinde bağımsız gruplar *t* testi, Pearson Korelasyon Analizi ve Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi kullanılmıştır.

Araştırma bulguları, genel olarak kişilerarası problem çözme alt boyutlarından Probleme Olumsuz Yaklaşım (POY) ve Kendine Güvensizliğin (KG) iletişim becerilerini negatif yönde; Yapıcı Problem Çözme (YPÇ) ve Israrlı-Sebatkâr Yaklaşımın (I-SY) ise pozitif yönde anlamlı bir şekilde yordadığını göstermektedir. Aynı zamanda, KG puanlarının cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı; erkeklerin KG puan ortalamalarının kadınlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. İletişim becerilerinin de cinsiyete göre farklılaştığı ve kadınların iletişim becerileri puan ortalamalarının erkeklere oranla daha yüksek olduğu bulunmuştur. Kişilerarası problem çözme puanları, ailede şiddete uğrayıp uğramamaya göre anlamlı farklılık göstermemektedir. Yine ailede şiddete uğramadığını belirten katılımcıların iletişim becerileri puan ortalamaları ailede şiddete uğradığını belirten katılımcılardan daha yüksektir. Yaş ile kişilerarası problem çözme becerileri ve iletişim becerileri puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Çok boyutlu bir niteliğe sahip olan kişilerarası problem çözme ve iletişim becerileri, sonraki çalışmalarda çeşitli psikososyal faktörler de dikkate alınarak farklı örneklemeler üzerinde araştırılabilir. Genel olarak araştırma bulguları, bireylerin problem çözme ve iletişim becerilerinin geliştirilmesine yönelik eğitim programları ve uygulamalarının gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Anahtar Sözcükler: Problem çözme, kişilerarası problem çözme, iletişim becerileri.

* Doç. Dr.; Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, bozkurt.koc@omu.edu.tr.

** Doç. Dr.; Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, İstatistik Bölümü, yukselt@omu.edu.tr.

*** Yüksek Lisans Öğrencisi; Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, ay-su-gul@hotmail.com.

THE RELATIONSHIP BETWEEN UNIVERSITY STUDENTS' COMMUNICATION SKILLS AND THEIR INTERPERSONAL PROBLEM SOLVING SKILLS

Abstract

This study mainly aims to determine the relationship between communication skills and interpersonal problem solving skills. In addition, communication skills and interpersonal problem solving skills are evaluated by age, gender, and status of exposure to domestic violence.

The research sample consisted of 444 participants (257 females and 187 males) studying at various faculties of Ondokuz Mayıs University in the 2013-2014 academic year. The Personal Information Collection Form, the Interpersonal Problem Solving Inventory, and the Communication Skills Evaluation Scale were administered to the participants. The independent groups *t*-test, the Pearson Correlation Analysis and Multiple Linear Regression Analysis were used in data analysis.

The research findings indicate that among interpersonal problem solving sub-dimensions, Negative Approach to Problems (NAP) and Lack of Self-confidence (LSC) significantly predict communication skills in a negative way, and Constructive Problem Solving (CPS) and Insistent-persevering Approach (IPA) significantly predict them in a positive way. In addition, it is seen that LSC scores significantly varied by gender, and the males participating in the study had higher LSC score averages in comparison to the females. It was found out that communication skills varied by gender, too, and the females had higher communication skills score averages in comparison to the males. Interpersonal problem solving scores did not significantly vary by exposure to domestic violence. The participants who stated that they were not exposed to domestic violence had higher communication skills score averages in comparison to those participants who stated that they were exposed to domestic violence. No significant difference was found between age and interpersonal problem solving skills and communication skills score averages.

Future studies may examine interpersonal problem solving skills and communication skills, which have multidimensional natures, on different samples by taking into consideration certain psycho-social factors. In general, the research findings show that training programs and practices are needed to improve the problem solving and communication skills of individuals.

Keywords: Problem solving, interpersonal problem solving, communication skills.

Giriş:

Sosyal bir varlık olan insan sosyal yaşamı içerisinde diğer insanlarla iletişimde bulunurken kaçınılmaz olarak kişilerarası problemlerle de karşılaşabilmektedir. Bir taraftan iletişim sürecinde ortaya çıkabilecek kişilerarası problemlerle baş edebilmek diğer taraftan da etkili iletişim becerilerini kullanabilmek, bireyin yaşamında karşı karşıya kaldığı iki önemli olgudur. Niteliğine bağlı olarak iletişim becerileri, kişilerarası problemlerin hem bir nedeni hem de çözümü olabilecek çift yönlü bir etkiye sahiptir. Benzer şekilde kişilerarası problem çözme becerileri de etkili olup olmamasına bağlı olarak kişilerarası ilişkilerde olumlu ya da olumsuz iletişim örüntülerine neden olabilmektedir.

Alanyazında kişisel problem çözme ya da kişilerarası problem çözme olarak da kavramsallaştırılan sosyal problem çözme (D’Zurilla, Maydeu-Olivares ve Kant, 1998; Çam ve Tümkeya, 2008a), bireyin günlük yaşamda karşılaştığı problemleri tanımlaması, bu problemlere etkili çözüm yolları bulması ya da uyum sağlamasında, kendince oluşturduğu bilişsel ve davranışsal süreçler olarak tanımlanmaktadır (D’Zurilla, Maydeu-Olivares ve Kant, 1998). Çatışmanın ilgili taraflar için kabul edilebilir ya da memnuniyet verici bir çözümünün belirlenmesi ya da farkına varılmasını amaçlayan kişilerarası bilişsel bir süreç olarak da tanımlanan sosyal problem çözme (D’Zurilla, Nezu ve Maydeu-Olivares, 2004), bireylerin yaşamlarındaki problemlerin doğasını anlayabildiği, kendileriyle ilgili durumların güç doğasını değiştirme çabalarını ve onlara tepkilerini yönetebildikleri ya da her ikisini birlikte yapabildikleri üstbilişsel bir süreç olarak da değerlendirilmektedir (Nezu, Nezu, Houts, Friedman ve Faddis, 1999).

İçsel ya da dışsal isteklere uyum sağlamak için amaca yönelik bir dizi bilişsel, duyuşsal ve davranışsal işlemleri içeren kompleks ve dinamik bir süreç olarak değerlendirilen sosyal problem çözme (Heppner, Witty ve Dixon, 2004), problemin tanımlanmasını, alternatif çözümlerin üretilmesini, bu problemlerin değerlendirilmesini, karar verme sürecini ve verilen kararın uygulamaya konulmasını içeren beş aşamalı bir süreçten oluşmaktadır (Nezu, Nezu, Houts, Friedman ve Faddis, 1999). Aynı zamanda sosyal problem çözme, kişisel olmayan problemler, kişisel problemler, kişilerarası problemler, küçük grup problemleri ve daha geniş sosyal problemleri de kapsayan yaşamdaki bütün problem türlerine uygulanabilen problem çözme yönelimleri ve stillerini içeren genel tepkiler dizisi olarak değerlendirilmektedir (Wang, 2007; D’Zurilla, Maydeu-Olivares ve Kant, 1998; D’Zurilla, Nezu ve Maydeu-Olivares, 2004; Nezu, D’Zurilla ve Nezu, 2005).

Gerçek hayatta karşılaşılan problemleri çözmek için geliştirilen sosyal problem çözme modeli, probleme yönelim ve problem çözme tarzlarından oluşmaktadır. Probleme yönelim, yaşanan durumla ilgili belirgin bilişsel ve duygusal şemaların olduğu motivasyon ile ilişkili bir süreçtir. Yapıcı olduğu gibi yıkıcı da olabilen bu şemalar, kişinin problem çözme becerisi yanında problemi yaşarken genellikle nasıl düşündüğü ve ne hissettiğini ifade etmektedir. Problem çözme tarzları ise, problem çözme becerilerinin uygulanmasında, çözümle ilgili gerçekçi bir araştırma yapmayı içermektedir. D’Zurilla ve arkadaşları daha önceki çalışmalarında iki boyut ve yedi alt bileşenden oluşan sosyal problem çözme ölçeğini yeniden gözden geçirerek, beş boyutlu faktör yapısı oluşturduklarını aktarmaktadırlar. Kişinin geçmiş yaşantılarına dayanan probleme yönelme faktörü; probleme olumlu yönelme ve probleme olumsuz yönelmeden oluşurken; problem çözme faktörü, akılcı problem çözme, dürtüsel /

dikkatsiz yaklaşım ve kaçınmacı yaklaşım olarak belirlenmiştir (D’Zurilla, Nezu ve Maydeu-Olivares, 2004; D’Zurilla, Maydeu-Olivares ve Kant, 1998). Sosyal problem çözme kapsamında değerlendirilen bir başka araştırmada ise kişilerarası problem çözme, probleme olumsuz yönelme, yapıcı problem çözme, kendine güvensizlik, sorumluluk almama ve ısrarcı-sebatkâr yaklaşım olarak boyutlandırılmıştır (Çam ve Tümkaya, 2007).

Bazı araştırmacılara göre sosyal problem çözme, bireylerin günlük hayatta karşılaştıkları problemlerin farkına varmalarını ve problemlere etkin çözümler bulabilmelerini içeren bilişsel davranışçı bir süreçtir (McClure, Nezu, Nezu, O’Hea ve McMahon, 2010). Çoğu birey günlük yaşamda uygun tepki ve kararlar vermelerini gerektiren problem ve durumlarla kaçınılmaz bir şekilde karşılaşmaktadır. Gerçek yaşamdaki problem çözme becerileri, gerçek yaşam durumlarıyla ilgili başarılı çözümler için çalışma kabiliyetidir. Etkili problem çözme becerileri, yaşamda başarılı olabilmek için gerekli iken; etkili problem çözme becerilerinin bulunmayışı ya da eksikliği ise, kişilerarası problemlerle ve diğer zihinsel ve davranışsal problemlerle ilişkilidir (Dreer, Jakson ve Elliott, 2005).

Diğer taraftan içeriği ne olursa olsun bir sorunu çözmek için, insanların düşünce alışverişinde bulunmaları, yani iletişim kurmaları gerekmektedir (Cüceloğlu, 2003). İnsanların sürekli iletişim halinde olmaları, zaman zaman çatışmalar ve kişilerarası problemler yaşamalarına neden olabilmektedir. Kişilerarası ilişkilerde karşılaşılan problemlerin çözümlenmesinde ne gibi yollar izlenebileceği ve bireylerin karşılaştıkları problemleri etkili bir şekilde çözebilmeleri; yaşanan gerginlik, uyuşmazlık ya da anlaşmazlığın ortadan kaldırılması açısından önemlidir (Çam ve Tümkaya, 2008b; Erözkan, 2013). İletişim genel olarak bilgi üretme, aktarma ve anlamlandırma süreci (Dökmen, 1997); hem kişisel hem de toplumsal bir süreç olmakla birlikte, iki kişiyi ilişki içine sokan psikososyal bir süreç olarak da tanımlanmaktadır (Cüceloğlu, 2011). Bu anlamda iletişim süreci, genel davranış belirleyicileri olan algılamalar, öğrenme, dürtüler, duygular, eğilimler, inanışlar, değerler, kodlama-kodaçma, anlamlandırma, iletiler ve toplumsal durumlarla ilişkilidir (Yüksel, 2010). İletişim etkinliğinde, özellikle başkalarını anlamada, onların duygu ve düşüncelerini onlarla özdeşleşerek görme duyarlılığı kazanmada iletişim becerilerinin önemli bir rolü bulunmaktadır (Künüçen, 2009). İletişim becerilerinin temelinde, etkili bir iletişim için gerekli olan dinleme, konuşma, yazma ve okuma becerileri de önem taşımaktadır. İletişim becerileri, bu becerilerin yanında gönderilen iletileri fark edebilme ve anlayabilmeyi de gerektirmektedir (Özer, 2008; Budak, 2009). İletişim becerileri, bilgi üretme, aktarma ve anlamlandırmayı kapsayan ve psikososyal bir süreç olan iletişim süreci tarafından da etkilenmektedir (Dökmen, 1997; Yüksel, 2009, 2010; Cüceloğlu,

2011; Gürüz ve Eğinli, 2011). İletişim becerilerini kazanmak, toplumsal yaşamdaki kişilerarası ilişkilerin düzenlenmesi açısından da büyük önem taşımaktadır (Kılıçarslan, 2011).

Bununla birlikte, iletişim becerileri kişinin karşı karşıya kaldığı olayla ilgili, olası bakış açılarını ve tanımlamaları araştırmasını, soruşturmasını ve birleştirmesini içermekte ve bu beceriyi kazanmış birisi kendisine yöneltilen uyarı, eleştiri veya şikâyet karşısında, tek bir bakış açısı yerine farklı açılardan anlam verme yeteneğine sahip olabilmektedir (Özer, 2008). İletişim becerisi gelişmiş bireyler, hayatlarında karşılaştıkları sorunlarla daha sağlıklı bir şekilde başa çıkabilmekte, doyurucu ilişkiler geliştirebilmekte ve sosyal hayatlarında daha başarılı olabilmektedirler. Diğer taraftan bireylerin içinde yaşadığı toplumla uyumlu hale gelebilmeleri, başarılı olabilmeleri ve mutlu bir yaşam sürdürebilmeleri, karşılaştıkları problemleri en uygun tarzda çözebilme yeteneklerine bağlıdır (Cüceloğlu, 2003; 2004). Nitekim alan yazında, problemlerini etkin bir şekilde çözebilen bireylerin, psikolojik ve fiziksel sağlıklarının ve mesleki başarılarının daha iyi olduğu görülmektedir (Heppner, Witty ve Dixon, 2004). Etkili problem çözme becerisi, kişisel ve kişilerarası problemlerin engelleyici etkisini yok etmenin yanında, duygusal stresin olumsuz etkisini azaltmada da önemli bir başa çıkma mekanizması olarak görev yapmaktadır (Tetik ve Açıkgöz, 2013).

Bütün bunlardan hareketle kişilerarası ilişkilerde problem çözme becerilerini etkili bir şekilde kullanabilen bireylerin, iletişim becerilerinde daha başarılı olabilecekleri öngörülebilir. Aynı zamanda iletişim becerisi gelişmiş kişilerin, daha sağlıklı kişilerarası ilişkiler gerçekleştirebilecekleri ve yaşamlarında karşılaştıkları kişilerarası problemlerle daha etkili bir şekilde başa çıkabilecekleri söylenebilir. Etkileşim içerisinde olan bu iki değişken arasındaki ilişki araştırmanın da konusunu oluşturmaktadır.

Alan yazında problem çözme becerilerinin çeşitli değişkenlerle ilişkisinin incelendiği görülmektedir. Yeterli sayıda çalışma bulunmama ile birlikte problem çözme becerisiyle ilişkisi incelenen değişkenlerden birisi de iletişim becerileridir. Bu çalışmada öncelikli olarak iletişim becerileri ile problem çözme becerileri arasındaki ilişki incelenmektedir. Daha sonra, problem çözme becerileri alt boyutlarının iletişim becerilerini hangi düzeyde yordadığı araştırılmaktadır. Bu bağlamda, çalışmada aşağıdaki sorulara yanıt aranmaktadır:

- ✓ İletişim becerileri ile problem çözme becerileri arasında anlamlı bir ilişki bulunmakta mıdır?
- ✓ Problem çözme becerileri alt boyutları, iletişim becerilerini ne derecede yordamaktadır?

- ✓ İletişim becerileri ve problem çözme becerileri puanları cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?
- ✓ İletişim becerileri ve problem çözme becerileri puanları ailede şiddete uğrama ya da uğramama açısından farklılaşmakta mıdır?

Yöntem:

Katılımcılar:

Araştırma kapsamında 2013-2014 öğretim yılında Ondokuz Mayıs Üniversitesi'nin çeşitli fakültelerinin 1., 2., 3. ve 4. sınıflarında öğrenim gören toplam 457 gönüllü katılımcıdan tesadüfi örnekleme yöntemi ile veri toplanmıştır. Kayıp verileri çıkarıldığında araştırmanın nihai örneklemini 444 katılımcı oluşturmaktadır. Katılımcılar 18-26 yaş aralığında olup, yaş ortalaması 21.42 ($ss= 2.69$)'dir. Katılımcıların 257'si (%57.9) kadın, 187'si (%42.1) erkektir. Katılımcıların %16.7'si ($n=74$) ailede şiddete uğradığını belirtmiştir.

Veri Toplama Araçları:

Araştırmada katılımcıların yaş, cinsiyet, ailede şiddete uğrama vb. demografik özellikleri araştırmacılar tarafından geliştirilen Kişisel Bilgi Formu kullanılarak toplanmıştır. Kişilerarası problem çözme becerileri "Kişilerarası Problem Çözme Envanteri" ile iletişim becerileri ise "İletişim Becerileri Değerlendirme Ölçeği" ile değerlendirilmiştir.

Kişilerarası Problem Çözme Envanteri (KPÇE): Envanter 18-30 yaş arası üniversite öğrencilerinin kişilerarası problem çözme yaklaşım ve becerilerini ölçmek amacıyla Çam ve Tümkaya (2007) tarafından geliştirilmiştir. Lise öğrencileri (15-18 yaş) için aracın geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları da yapılmıştır (Çam ve Tümkaya, 2008a). Her iki örnekleme de envanterin kullanılabilmesine ilişkin yeterli psikometrik özelliklere sahip olduğu görülmüştür. Üniversite örnekleminde yapılan Açıklayıcı Faktör Analizi sonucunda envanterin beş faktörlü bir yapıdan oluştuğu görülmüştür. Bu faktörler Probleme Olumsuz Yaklaşma (POY), Yapıcı Problem Çözme (YPC), Kendine Güvensizlik (KG), Sorumluluk Almama (SA) ve Israrcı-Sebatkâr Yaklaşım (I-SY) şeklinde adlandırılmıştır. Envanterde beş dereceli (hiç uygun değil=1, tamamiyle uygun=5) yanıt seçenekleri olan toplam 50 madde yer almaktadır (POY=16, YPC=16, KG= 7, SA= 5 ve I-SY= 6). Toplam varyansın %38.38'inin açıklandığı araçta, bunun %14.84'ü POY, %12.76'sı YPC, %4.64'ü KG, %3.44'ü SA ve %2.70'i I-SY alt ölçekleri ile açıklanmaktadır. Alt ölçeklerin Cronbach Alfa iç tutarlık katsayıları .67 ile .91; test-tekrar test devamlılık katsayısı değerleri ise .69 ile .89 arasında değişmektedir (Çam ve Tümkaya, 2008b; Çam, Tümkaya, Yerlikaya, 2011).

İletişim Becerileri Değerlendirme Ölçeği (İBDÖ): Bireylerin iletişim becerilerini nasıl değerlendirdiklerini anlamak amacı ile geliştirilmiş 5'li likert tipi bir ölçek olan İBDÖ, 25 ifadeden oluşmaktadır. Korkut tarafından 1996 yılında yapılan çalışmalarda 0-4 biçiminde puanlanan ölçek, 1997 yılında yaptığı çalışmada 1-5 biçiminde puanlanacak şekilde yapılandırılmıştır. Tersine maddelerin olmadığı ölçekten elde edilen puanın fazlalığı bireylerin kendi iletişim becerilerini olumlu yönde değerlendirdikleri anlamına gelmektedir. Lise öğrencilerinden elde edilen verilerle yapılan faktör analizi sonuçları ölçeğin tek boyutlu olduğunu gösterir niteliktedir. Literatürdeki kuramsal bilgilere ve araştırmalara dayanarak yapılan benzer ölçekler geçerliği sonucunda elde edilen geçerlik katsayısı .58 olarak hesaplanmıştır. Testin tekrarı yöntemi ile yapılan güvenilirlik çalışması sonucunda ölçeğin güvenilirlik katsayısı .76 ($p < .001$) olarak elde edilmiştir. İç tutarlılık katsayısı olarak alfa değeri ise .80 ($p < .001$) olarak bulunmuştur (Korkut, 1996). Ölçeğin yetişkinlere yönelik olarak üç haftalık arayla yapılan testin tekrarı çalışması sonucunda güvenilirlik katsayısı .69 olarak hesaplanmıştır (Akt. Korkut, 2005).

İşlem:

Ölçekler katılımcılara sınıf ortamında grup halinde uygulanmıştır. Uygulama öncesinde katılımcılar çalışmanın amacı hakkında bilgilendirilmiştir. Ölçekleri doldururken dikkat edilmesi gereken konular hakkında katılımcılara gerekli açıklamalar yapılmıştır.

Verilerin Analizi:

Elde edilen veriler SPSS 20.0 ile analiz edilmiştir. İlk olarak verilerin normal dağılım gösterip göstermediği incelenmiştir. Verilerin normallik testleri yapılmış ve verilerin normal dağılım gösterdiğine karar verilmiştir. Analizler 444 katılımcıdan elde edilen veriler üzerinden yürütülmüştür. Veriler normal dağılımlı olduğu için iki bağımsız grup karşılaştırması t -testi ile yapılmıştır. Verilerin analizinde Pearson korelasyon katsayısı, çoklu doğrusal regresyon analizi kullanılmıştır. Çoklu doğrusal regresyon analizinde varsayımlar incelenmiş ve analiz için verinin uygun olduğu görülmüştür.

Bulgular:

Araştırmanın amacı kapsamında, iletişim becerileri ile kişilerarası problem çözme becerileri arasındaki ilişki incelenmiştir.

İletişim Becerileri ile Kişilerarası Problem Çözme Arasındaki İlişkiye İlişkin

Bulgular:

Tablo 1: İletişim becerileri ile kişilerarası problem çözme arasındaki Pearson korelasyon katsayıları

	POY	YPÇ	KG	I-SY	SA	KPÇE Toplam	İBÖ
POY	.						
YPÇ	.041	.					
KG	.447**	-.101*	.				
I-SY	.158**	.693**	-.104*	.			
SA	.404**	-.017	.390**	.002	.		
KPÇE Toplam	.767**	.605**	.448**	.589**	.474**	.	
İBÖ	-.190**	.493**	-.341**	.438**	-.141**	.119*	.

** $p < .01$, * $p < .05$

POY: Probleme Olumsuz Yaklaşım

SA: Sorumluluk Almama

YPÇ: Yapıcı Problem Çözme

İBÖ: İletişim Becerileri Ölçeği

KG: Kendine Güvensizlik

KPÇE: Kişilerarası Problem Çözme Envanteri

I-SY: Israrcı-Sebatkâr Yaklaşım

Tablo 1'deki bulgular incelendiğinde, iletişim becerileri ile kişilerarası problem çözme becerileri toplam puanı arasında pozitif yönde anlamlı ama düşük bir ilişki bulunmaktadır ($r = .119$, $p < .05$). Diğer taraftan, iletişim becerileri ile kişilerarası problem çözme envanterinin alt boyutlarından YPÇ ($r = .493$) ve I-SY ($r = .438$) arasında pozitif yönde $p < .01$ düzeyinde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. İletişim becerileri ile KG ($r = .341$, $p < .01$) arasındaki negatif yönde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Yine iletişim becerileri ile POY ($r = .190$, $p < .01$) ve SA ($r = .141$, $p < .01$) arasında negatif yönde anlamlı ama düşük bir ilişki bulunmaktadır.

Kişilerarası Problem Çözmenin Alt Boyutlarının İletişim Becerilerini Yordamasına İlişkin Bulgular:

İletişim becerilerini yordayan kişilerarası problem çözme alt boyutlarını belirlemek amacıyla çoklu doğrusal regresyon analizi yapılmıştır (Tablo 2).

Tablo 2: Kişilerarası problem çözme alt boyutlarının iletişim becerilerini yordamasına ilişkin bulgular

Yordanan alt ölçek	R ²	Uyarlanmış R ²	β	t	F _(5,438)
	0.357	0.349			48.542***
POY			-0.125	-2.991**	
YPÇ			0.359	6.256***	
KG			-0.585	-5.055***	
I-SY			0.528	3.726***	
SA			0.025	0.209	
Sabit			59.675	19.993***	

** $p < .01$ *** $p < .001$

Tablo 2’de de görüldüğü gibi kişilerarası problem çözme alt boyutları olan POY ve KG iletişim becerilerini negatif yönde; YPÇ ve I-SY ise pozitif yönde anlamlı bir şekilde yordamaktadır ve bunlar yapılan regresyon analizinde anlamlı bulunmuştur ($p < .01$). SA ise iletişim becerilerini anlamlı bir şekilde yordamamaktadır ($p > 0.05$). YPÇ, iletişim becerilerine ilişkin toplam değişimin %41.8’ini; KG, iletişim becerilerine ilişkin toplam değişimin %32.8’ini; I-SY, iletişim becerilerine ilişkin toplam değişimin %15.4’ünü; POY ise, iletişim becerilerine ilişkin toplam değişimin %9.9’ünü açıklamaktadır. Sonuç olarak kişilerarası problem çözenin bu beş alt boyutundan dördünün iletişim becerilerini yordadığı söylenebilir. Çoklu doğrusal regresyon analizi sonucunda otokorelasyon olmadığı (Durbin-Watson= 2.21); çoklu bağlantı varsayımının (VIF < 5) ve artıkların normallik varsayımlarının sağlandığı görülmüştür.

Kişilerarası Problem Çözme ve İletişim Becerilerinin Cinsiyet Düzeylerine Göre Karşılaştırılması:

Tablo 3’te görüldüğü gibi, kişilerarası problem çözme toplam puanı cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır. Kişilerarası problem çözme alt boyutları puanları açısından incelendiğinde ise, KG puanlarının cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı ve erkeklerin KG puan ortalamalarının kadınlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Diğer taraftan POY, YPÇ, I-SY ve SA puan ortalamaları cinsiyetlere göre anlamlı bir değişiklik göstermemektedir.

Tabloda (Tablo 3) katılımcıların iletişim becerileri puanlarının da cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı ($p < 0.05$) ve ilgili ortalamalar incelendiğinde kadınların iletişim becerileri puan ortalamalarının erkeklere göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 3: Kişilerarası problem çözme ve iletişim becerilerinin cinsiyet değişkeni açısından karşılaştırılması

	Cinsiyet	N	\bar{X}	s.s.	$t_{(442)}$	P
POY	Kadın	257	39.70	13.613	1.792	.074
	Erkek	187	37.57	11.397		
YPÇ	Kadın	257	53.44	10.991	-.886	.376
	Erkek	187	54.36	10.500		
KG	Kadın	257	12.31	4.225	-4.915	.000**
	Erkek	187	14.42	4.632		
I-SY	Kadın	257	21.68	4.674	.824	.410
	Erkek	187	21.34	4.176		
SA	Kadın	257	11.90	3.998	-1.063	.288
	Erkek	187	12.32	4.306		
KPÇE	Kadın	257	139.03	24.29	-0.440	.660
Toplam	Erkek	187	140.01	20.96		
İBÖ	Kadın	257	80.00	11.018	4.089	.000**
	Erkek	187	75.52	11.860		

*** $p < .001$

Kişilerarası Problem Çözme ve İletişim Becerileri Puanlarının Ailede Şiddete Uğrama Açısından Karşılaştırılması:

Tablo 4: Kişilerarası problem çözme ve iletişim becerilerinin ailede şiddete uğrayıp uğramama değişkeni açısından karşılaştırılması

	Ailede şiddete uğrama/uğramama	N	\bar{X}	s.s.	$t_{(442)}$	P
POY	Evet	74	39.78	12.935	.722	.471
	Hayır	370	38.61	12.729		
YPÇ	Evet	74	52.95	9.602	-.842	.442
	Hayır	370	54.00	11.009		
KG	Evet	74	13.53	4.364	.690	.490
	Hayır	370	13.13	4.551		
I-SY	Evet	74	20.92	4.303	-1.307	.192
	Hayır	370	21.66	4.498		
SA	Evet	74	12.70	4.117	1.430	.152
	Hayır	370	11.95	4.128		
KPÇE	Evet	74	139.87	21.75	.178	.858
Toplam	Hayır	370	139.36	23.18		
İBÖ	Evet	74	75.28	11.687	-2.313	.021*
	Hayır	370	78.68	11.491		

* $p < .05$

Tablo 4'te görüldüğü gibi, kişilerarası problem çözme puanları açısından incelendiğinde, KPÇE toplam puanı ve KPÇE'nin alt boyutları olan POY, YPÇ, KG, I-SY ve SA puanları, ailede şiddete uğrayıp uğramamaya göre anlamlı farklılık göstermemektedir.

Diğer taraftan, iletişim becerileri puanları açısından incelendiğinde (Tablo 4), iletişim becerileri puanlarının, ailede şiddete uğrayıp uğramamaya göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı ve ilgili ortalamalar incelendiğinde ailede şiddete uğramadığını belirten katılımcıların iletişim becerileri puan ortalamalarının ailede şiddete uğradığını belirten katılımcılara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, kişilerarası problem çözme becerileri ve iletişim becerilerinin yaşa göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığa ulaşmadığı görülmektedir.

Tartışma:

İletişim Becerileri İle Kişilerarası Problem Çözme Arasındaki İlişki:

İletişim becerileri ile kişilerarası problem çözme ve kişilerarası problem çözmenin alt boyutları arasındaki ilişkiye ilişkin bulgular incelendiğinde, iletişim becerileri ile kişilerarası problem çözme becerileri toplam puanı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Diğer taraftan iletişim becerilerinin, YPÇ ve I-SY ile pozitif yönde; KG ile ise negatif yönde anlamlı ilişkiler gösterdiği görülmektedir. İletişim becerileri ile POY ve SA arasında korelasyon katsayıları düşük olmakla birlikte negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Aynı zamanda iletişim becerilerini kişilerarası problem çözme alt boyutlarından olan POY ve KG negatif yönde; YPÇ ve I-SY ise pozitif yönde anlamlı bir şekilde yordamaktadır.

Alan yazında problem çözme becerilerine ve iletişim becerilerine ilişkin farklı envanterlerin de kullanıldığı araştırmalarda, araştırma bulgularımızla tutarlı bulguların elde edildiği görülmektedir. Örneğin, Nacar (2010) tarafından yapılan bir araştırmada öğretmenlerin iletişim becerileri ile kişilerarası problem çözme becerileri arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Kişilerarası problem çözme becerilerinin POY, KG ve SA alt boyutları ile iletişim becerilerinin empati, eşitlik, etkililik ve yeterlilik alt boyutları arasında negatif; saydamlık alt boyutu ile pozitif yönde anlamlı bir ilişki görülmüştür. YPÇ ve I-SY alt boyutları ile empati, saydamlık, eşitlik, etkililik ve yeterlilik alt boyutları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Yılmaz (2011) tarafından yapılan bir araştırmada da okul öncesi öğretmenlerinin iletişim becerileri, problem çözme becerileri ve empatik eğilim düzeyleri arasında anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir. Bir diğer araştırmada ise, öğrencilerin iletişim becerileri ile problem çözme becerileri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Piji Küçük, 2012). Başar ve arkadaşları (2015) tarafından yapılan bir araştırmada da, hemşirelerin ve hemşirelik

öğrencilerinin kişilerarası ilişki boyutları ve problem çözme becerileri puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmıştır.

Alan yazındaki bulgular genel olarak değerlendirildiğinde, iletişim becerileri ile kişilerarası problem çözmenin alt boyutları olan YPÇ ve I-SY arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmakta ve bu alt boyutlar iletişim becerilerini pozitif yönde anlamlı bir şekilde yordamaktadır. Diğer taraftan, iletişim becerileri ile kişilerarası problem çözme alt boyutlarından olan POY, SA ve KG arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmakta; bu alt boyutlar iletişim becerilerini negatif yönde anlamlı bir şekilde yordamaktadır. Problemler karşısında YPÇ ve I-SY yaklaşım içerisinde bulunan bireylerin, iletişim becerileri düzeylerinin de yüksek olacağı şeklindeki bu bulgular, alan yazındaki teorik bilgilerle de tutarlılık göstermektedir. Nitekim yapıcı problem çözme, kişilerarası problem yaşandığında problemin etkili ve yapıcı biçimde çözümüne katkı sağlayan, duygu, düşünce ve davranışlarla ilişkilidir. Karşılaştığı problemlere yapıcı şekilde yaklaşan bireyler, yaşadığı problemin kendisine veya başkalarına doğrudan ya da dolaylı etkilerini düşünür; bir problem durumunda, problem yaşadığı kişinin problemle ilgili neler düşünüyor olabileceğini tahmin etmeye çalışır. Benzer şekilde ısrarcı-sebatkâr yaklaşım, kişilerarası ilişkilerde karşılaşılan problemlerin çözümü konusunda ısrarcı/sebatkâr, düşünce ve davranışlarla ilişkilidir. Bu kişi bir problem yaşadığında problem çözülünceye kadar inatla üstüne gider ve bir problemi çözerken, mutlaka bir sonuca ulaşmaya çalışır (Çam ve Tümkaya, 2007). Kişilerarası ilişkilerde bu tarz kişilerarası problem çözme becerilerini benimsemiş bireylerin, olumlu ve etkili iletişim becerileri sergileme olasılıklarının daha yüksek olabileceği söylenebilir. Diğer taraftan, kişilerarası ilişki tarzlarının alt boyutlarından olan *probleme olumsuz yaklaşma*, kişilerarası bir problemle karşılaşıldığında yaşanan çaresizlik, karamsarlık ve üzüntü gibi yoğun olumsuz duygu ve düşüncelerle; *kendine güvensizlik*, karşılaşılan problemin çözümüne yönelik güvensizlikle; *sorumluluk almama ise*, problemin çözümünde sorumluluk üstlenmemeye ilgilidir (Çam ve Tümkaya, 2007). Dolayısıyla problemlere olumsuz yaklaşım sergileyen, sorumluluk alamayan ve güven duygusu yetersiz olan bireylerin, iletişimde karşılaştıkları problemlerle ilgili olarak da benzer davranış tarzları sergileyebilecekleri öngörülebilir. Aynı zamanda kişilerarası ilişkilerde yaşadığı problemler karşısında olumsuz yaklaşım sergileyen, sorumluluk almaktan kaçınan ve kendine güvenmeyen bireylerin, empati kurmakta başarısız olacakları, güven oluşturmada güçlük yaşayacakları ve olumlu iletişim becerileri sergileme olasılıklarının düşük olacağı öngörülebilir.

Bununla birlikte, iletişim becerileri ve kişilerarası problem çözme becerilerinin, sosyal yetkinlik, öfke düzeyinin azalması ve akademik güdülenme vb. ile pozitif yönde ilişkili olduğu görülmektedir. Örneğin, bir araştırmada sosyal yetkinlik ile iletişim becerilerinin alt boyutları

arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler bulunurken; kişilerarası problem çözme becerilerinin probleme olumsuz yaklaşma, kendine güvensizlik ve sorumluluk almama alt boyutları arasında negatif, yapıcı problem çözme ve ısrarcı-sebatkâr yaklaşım alt boyutları arasında ise pozitif yönde anlamlı ilişkiler bulunmuştur (Erözkan, 2013). Yine kişilerarası sorun çözme beceri eğitiminin, ergenlerin yapıcı problem çözme beceri düzeylerinin artmasında ve sürekli öfke düzeylerinin azalmasında önemli bir etkisinin olduğu görülmektedir (Bedel ve Arı, 2011). Benzer şekilde, özellikle yapıcı ve ısrarcı sebatkâr problem çözme yaklaşımı ile akademik güdülenme arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler bulunduğu görülmektedir (Bedel ve Hamarta, 2014). D’Zurilla ve Nezu’nun (2007) belirttiği gibi, etkili problem çözme becerileri, bireylerin yaşamın zorluklarıyla daha başarılı bir şekilde baş edebilme olasılığını artırmaktadır. Problemlerle nasıl baş edebileceğimizi öğrenmek ise zihinsel ve fiziksel iyi oluşumuz açısından oldukça önemlidir.

Kişilerarası Problem Çözme ve İletişim Becerilerinin Cinsiyete Göre Karşılaştırılması:

Kişilerarası problem çözme alt boyutları puanları açısından incelendiğinde, katılımcıların KG puanlarının cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı; erkeklerin KG puan ortalamalarının kadınlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Diğer taraftan KPÇE toplam puanı, POY, YPÇ, I-SY ve SA puan ortalamaları cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

Alan yazında problem çözme becerilerine ilişkin farklı envanterlerin de kullanıldığı bazı araştırmalarda, araştırma bulgularını destekler nitelikte problem çözme becerilerinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılığa ulaşmadığı görülmektedir (Yenice, Özden ve Evren, 2012; Aslan ve Uluçınar Sağır, 2012; Öztürk, Öner, Çelebi, 2009; Bağçeci ve Kinay, 2013; Çağlayan, 2007; DüNDAR, 2009; Yılmaz, Karaca, Yılmaz, 2009; Ulusoy, Tosun, Aydın, 2014; Çevik ve Özmaden, 2013). D’Zurilla ve arkadaşları da (1998), problem çözme performansı ile cinsiyet arasında önemli bir farklılığın saptanmadığını belirtmektedirler. Ancak bazı araştırmalarda, problem çözme becerilerinin cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı; bayan öğrencilerin problem çözme becerilerinin erkek öğrencilerden daha yüksek olduğu bulunmuştur (Polat, Tümkaya, 2010; Vekli ve Paliç, 2012; Aksan ve Sözer, 2007).

Yapılan araştırmalar incelendiğinde problem çözme becerileri alt boyutlarının da cinsiyet değişkeni açısından anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir. Nitekim bu konuda yapılan bazı araştırmalarda araştırma bulgularımızla tutarlı bir şekilde erkeklerin KG puanlarının kadınlardan daha yüksek olduğu bulunmuştur (Arslan, Hamarta, Arslan ve Saygın, 2010; Çam ve Tümkaya, 2006; Ergin ve Dağ, 2013; Nacar, 2010). Bazı araştırmalarda da

(Nacar, 2010) POY ile cinsiyet arasında anlamlı bir farklılık saptanmazken; bazı araştırmalarda kadınların erkeklere göre problemlere daha olumsuz yaklaştıkları bulunmuştur (Topal, 2011; Çam ve Tümkaya, 2006; Ergin ve Dağ, 2013). Bununla birlikte bazı araştırmalarda YPÇ açısından kadınların erkeklerden daha yüksek puan ortalamasına sahip olduğu saptanmıştır (Arslan, Hamarta, Arslan, Saygın, 2010; Çam ve Tümkaya, 2006; Ergin ve Dağ, 2013). Yine bazı araştırmalarda SA ile cinsiyet arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık saptanmazken (Çam ve Tümkaya, 2006; Nacar, 2010); Topal (2011) SA alt boyutunda kadınların erkelerden daha yüksek puanlar aldığını bulmuştur. Diğer taraftan bazı araştırmalarda I-SY ile cinsiyet arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmazken (Topal, 2011); bazı araştırmalarda anlamlı bir farklılığın bulunduğu ve kadınların I-SY puan ortalamalarının erkeklerden daha yüksek olduğu saptanmıştır (Çam ve Tümkaya, 2006; Arslan, Hamarta, Arslan, Saygın, 2010; Nacar, 2010; Ergin ve Dağ, 2013).

Yukarıdaki araştırmalarda da görüldüğü gibi, hem problem çözme becerileri toplam puanları hem de alt boyutları ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalarda birbirleriyle tutarlı olmayan bulgular yer almaktadır. Bazı araştırmalarda anlamlı bir farklılık bulunurken, bazı araştırmalarda anlamlı bir farklılık gözlenmemektedir. Polat ve Tümkaya'ya göre (2010), problem çözme becerilerine ilişkin algıların cinsiyete göre farklılaşması, bireylerin kaygı ve güven motivasyonlarıyla ilişkili olabileceği gibi, cinsiyet rolleriyle de ilişkili olabilir. Toplumlaraya göre kadın ve erkeklere yüklenen sorumluluklar farklılık gösterdiği için karşılaşılan problemlerin türleri ve başa çıkma becerileri de değişiklik göstermektedir. D'Zurilla ve arkadaşları (1998) ise bu farklılığı, araştırmalarda kullanılan ölçeklerde genellikle toplam puanlardan hareket edilmesiyle ve cinsiyet farklılıklarını ortaya çıkabilecek alt boyutların (olumlu problem yönelimi, olumsuz problem yönelimi ve dürtüsellik / dikkatsizlik vb.) dikkate alınmamasıyla açıklamamaktadırlar. Ancak araştırmalarda da görüldüğü gibi, alt boyutlar dikkate alındığında da problem çözme becerileri ile cinsiyet arasında tutarlı olmayan sonuçların elde edildiği görülmektedir. Bu bağlamda, problem çözme becerilerini ölçmeye yönelik farklı envanterlerin kullanılması yanında bu envanterlerin kendilerine ait farklı alt boyutlarının olması da araştırma sonuçlarının farklılaşmasının bir diğer nedeni olarak değerlendirilebilir.

Diğer taraftan katılımcıların iletişim becerileri ile cinsiyet değişkeni arasında da istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın bulunduğu ve kadınların iletişim becerileri puan ortalamalarının erkeklere göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Alan yazında araştırma bulgularımızla tutarlı bulgular olduğu gibi (Özerbaş, Bulut, Usta, 2007; Özşaker, 2013; Çetinkaya, 2011; Erigüç, Şener ve Eriş, 2013), iletişim becerilerinin cinsiyete göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşan araştırmalar da bulunmaktadır (Görmüş, Aydın, Ergin, 2013;

Arslantaş, 1998; Çağlayan, 2007; Bingöl ve Demir, 2011; Özşaker, 2013; Erözkan, 2005; Gülbahçe, 2010). Diğer taraftan, üniversite öğrencileri dışındaki farklı çalışma grupları üzerinde yapılan bazı araştırmalarda, kadınların iletişim becerileri puanlarının erkeklerden daha yüksek olduğu görülürken (Korkut, 2005; Durukan ve Maden, 2010; Nacar, 2010; Reed, McLeod ve McAllister, 1999), bazı araştırmalarda ise iletişim becerileri ile cinsiyet arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (Ulukan, 2012; Saracoğlu, Yenice, Karasakaloğlu, 2009). İletişim becerileri ile cinsiyet arasındaki ilişkiyle ilgili bulgulardaki bu tutarsızlık, iletişim becerilerini ölçmeye yönelik farklı envanterlerin kullanılması ve bu envanterlerin farklı alt boyutlar içermesiyle açıklanabilir. Aynı zamanda iletişim becerilerinin çok boyutluluğu ve bu becerileri etkileyebilecek çok sayıda faktörün (iletişim becerilerini geliştirme olanaklarındaki farklılık; toplumsal cinsiyet rolleri ve sosyalleşme düzeyleri açısından farklılıklar vb.) bulunması da bu farklılığın bir diğer nedeni olarak değerlendirilebilir.

Kişilerarası Problem Çözme ve İletişim Becerilerinin Ailede Şiddete Uğrama Açısından Karşılaştırılması:

Kişilerarası problem çözme puanları açısından incelendiğinde, katılımcıların kişilerarası problem çözme toplam ve alt boyut puanları, ailede şiddete uğrayıp uğramamaya göre anlamlı farklılık göstermemektedir. İncelediğimiz kadarıyla alan yazında problem çözme ile ailede şiddete uğrama arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırma bulunmamakla birlikte, farklı anne baba tutumları, saldırganlık ve öfke gibi değişkenlerle bu ilişkisinin incelendiği görülmektedir. Örneğin, bir araştırmada sosyal problem çözme becerisi ile saldırganlık arasında negatif yönde anlamlı ilişkiler bulunmuştur (Albayrak Sargin, 2008). Bir başka araştırmada da saldırganlık boyutu puanlarıyla, YPÇ puanları arasında düşük düzeyde negatif yönde bir ilişki gözlenirken; KG puanları ile düşük, SA puanlarıyla da orta düzeyde pozitif yönde anlamlı ilişkiler saptanmıştır (Çam ve Tümkaya, 2008a). D'Zurilla ve arkadaşları da (2003), problem çözmenin bazı alt boyutları ile saldırganlığın alt boyutları arasında anlamlı farklılıkların bulunduğunu; probleme olumlu yaklaşanların ve akılcı problem çözme becerilerine sahip olanların saldırganlık eğilimlerinin düşük olduğunu bulmuşlardır. Diğer bir araştırmada da, saldırganlık ile POY, KG, SA arasında pozitif yönde; YPÇ ve I-SY arasında ise negatif yönde anlamlı ilişkilerin olduğu görülmüştür (Arslan, Hamarta, Arslan, Saygın, 2010). Yine, anne babalarının kendilerine karşı tutumlarını demokratik olarak algılayan, onlarla iletişimi iyi olan ve gereksinimleri doğru şekilde karşılanan bireylerin problem çözme becerilerinin yüksek olduğu bulunmuştur (Kaya, Bozaslan, Genç, 2012).

Diğer taraftan, araştırmamızda katılımcıların iletişim becerileri puanlarının da, ailede şiddete uğrayıp uğramamaya göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı; ailede şiddete uğramadığını

belirten katılımcıların iletişim becerileri puan ortalamalarının ailede şiddete uğradığını belirten katılımcılara göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Alan yazında iletişim becerileri ile ailede şiddete uğrama arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmaya rastlanmamakla birlikte, az sayıda da olsa bu değişkenin saldırganlıkla ilişkisinin incelendiği araştırmalar bulunmaktadır. Örneğin, Kurtyılmaz (2005) tarafından yapılan bir araştırmada, saldırganlık davranışları ile iletişim becerileri arasında negatif yönde anlamlı bir ilişkinin bulunduğu ve iletişim becerileri puanları arttıkça saldırganlık puanlarının azaldığı görülmektedir. Hasta ve Güler (2013) tarafından yapılan araştırma bulguları da, yıkıcı saldırganlığı, küçümseyici ilişki tarzının pozitif yönde, empatik eğilimin ise negatif yönde yordadığını ortaya koymaktadır. Bir diğer araştırmada da, ailede şiddete uğrayan katılımcıların ketleyici kişilerarası ilişki tarzı puan ortalamalarının ailede şiddete uğramayanlardan daha yüksek; besleyici kişilerarası ilişki tarzı puan ortalamalarının ise ailede şiddete uğramayanlardan daha düşük olduğu bulunmuştur (Koç, 2014). Bu bulgular, ailede şiddete uğrama ve saldırganlık ile iletişim becerileri ve olumlu kişilerarası ilişki tarzları arasında negatif bir ilişkinin bulunduğu şeklinde değerlendirilebilir. Bu bulgular, konuyla ilgili teorik bilgilerle de tutarlılık göstermektedir. Zira, çocuklar diğer insanlarla iletişim kurma ve birlikte yaşama becerilerini ebeveynlerinden öğrenirler (Baller ve Charles, 1961; Yörükoğlu, 1994). Ev içerisinde yaşanan tartışmalara şahit olan çocuğun yaşadığı duygular, onun gelecekteki sosyal ilişkilerini olumsuz yönde etkiler (Akman, Kargı, Özden ve Okyay, 2006). Çocuklar saldırganlığı, yetişkinlerin saldırgan modellerini taklit ederek öğrenirler (Bandura, 1963). Dolayısıyla, şiddeti iletişim biçimi ve sorun çözme yöntemi olarak içselleştiren bireyler buna uyum gösterebilmektedir (Tarhan, 2000). Olumsuz rol modeller, çocukların olumlu sosyal ilişkiler kuramamasında ve şiddeti bir problem çözme yöntemi olarak benimsemesinde etkili olabilmektedir (Koç, 2011). Bu bağlamda olumsuz kişilerarası ilişkilerin ve saldırganlığın yer aldığı ailelerde yetişen bireylerin, karşılaştıkları problemlerle etkili bir şekilde baş edebilme ve iletişim becerileri geliştirebilme olasılıklarının oldukça düşük olduğu söylenebilir.

Diğer taraftan araştırmada yaş ile katılımcıların kişilerarası problem çözme ve iletişim becerileri puan ortalamaları arasında da istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Bu konuda yapılan bazı araştırmalarda da problem çözme becerileri ile yaş arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmadığı görülmektedir (Yenice, Özden ve Evren, 2012; Çağlayan, 2007; Çevik ve Özmeden, 2013; Ulusoy, Tosun, Aydın, 2014; Abaan ve Altıntoprak, 2005). Ancak bir başka araştırmada problem çözme becerilerinin yaşa göre farklılık gösterdiği bulunmuştur (D’Zurilla, Maydeu-Olivares ve Kant, 1998). Okul yöneticileri üzerinde yapılan bir araştırmada da yaş arttıkça problem çözme becerilerinin arttığı saptanmıştır (Arın, 2006). Bununla birlikte bazı araştırmalarda, öğrencilerin iletişim becerileri puanlarının yaşa göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur (Erigüç, Şener, Eriş, 2013; Görmüş, Aydın

ve Ergin, 2013). Öğrencilerden farklı örneklem üzerinde yapılan araştırmalarda da iletişim becerileri ile yaş arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır (Arslantaş, 1998; Korkut, 2005; Kumcağız, Yılmaz, Balcı-Çelik ve Aydın-Avcı 2011).

Sonuç:

Sosyal yaşamları içerisinde diğer insanlarla iletişimde bulunan insanlar kaçınılmaz olarak birtakım problemler yaşayabilmektedir. Etkili problem çözme becerileri, kişilerarası ilişkileri olumlu olarak etkilerken; etkili problem çözme becerilerindeki yetersizlik kişilerarası ilişkilerde bir takım sorunlar yaşanmasına neden olabilmektedir. Diğer taraftan iletişim becerisinin gelişmiş ya da gelişmemiş olması da kişilerarası problemlerle baş etme olasılığında farklılıklara neden olabilecektir.

İletişim becerileri ile kişilerarası problem çözme becerileri arasındaki ilişkileri belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bu araştırmada, iletişim becerilerini kişilerarası problem çözme alt boyutlarından olan POY ve KG negatif yönde; YPÇ ve I-SY ise pozitif yönde anlamlı bir şekilde yordamaktadır. Kişilerarası problem çözme alt boyutlarından KG puanlarının cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı; erkeklerin KG puan ortalamalarının kadınlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. KPÇE toplam puanı, POY, YPÇ, I-SY ve SA puan ortalamaları ise cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Diğer taraftan iletişim becerileri ile cinsiyet değişkeni arasında da istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın bulunduğu ve kadınların iletişim becerileri puan ortalamalarının erkeklere oranla daha yüksek olduğu görülmektedir. Katılımcıların kişilerarası problem çözme toplam ve alt boyut puanları, ailede şiddete uğrayıp uğramamaya göre anlamlı farklılık göstermezken; ailede şiddete uğramadığını belirten katılımcıların iletişim becerileri puan ortalamaları ailede şiddete uğradığını belirten katılımcılardan daha yüksektir. Öte yandan yaş ile kişilerarası problem çözme becerileri ve iletişim becerileri puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılığın bulunmadığı görülmektedir.

Bütün bunlardan hareketle genel olarak problemlere olumsuz yaklaşım sergileyen, sorumluluk alamayan ve güven duygusu yetersiz olan bireylerin, karşılaştıkları problemlere yönelik olarak da benzer davranış tarzları sergileyebilecekleri; diğer taraftan empati kurmakta başarısız olabilecekleri, güven oluşturmada güçlük yaşayabilecekleri ve olumlu iletişim becerileri sergileme olasılıklarının düşük olacağı öngörülebilir. Bununla birlikte etkili problem çözme becerileri ve iletişim becerilerinin gelişmesinin, kişilerarası ilişkilerde karşılaşılan problemlerle başa çıkabilme ve sosyal çevredeki diğer insanlarla olumlu iletişim kurabilmede önemli bir etkisinin olacağı; özgüvenin gelişmesine, öfkeyi kontrol edebilmeye, karşılaşılan sorunları saldırganlık yerine olumlu problem çözme becerilerini kullanarak çözebilmeye katkı sağlayacağı düşünülebilir. Öte yandan, olumsuz kişilerarası ilişkilerin ve saldırganlığın yer

aldığı ailelerde yetişen bireylerin, karşılaştıkları problemlerle etkili bir şekilde baş edebilme, olumlu problem çözme ve iletişim becerileri geliştirebilme olasılıklarının oldukça düşük olacağı öngörülebilir.

Bu araştırmada çok boyutlu olan kişilerarası problem çözme ve iletişim becerilerinin, yalnızca üniversite örneklemini üzerinde gerçekleştirilmesi ve sadece belirli değişkenler açısından ilişkilerinin incelenmesi, sonuçların genellenebilirliği açısından bir sınırlılık oluşturmaktadır. Bu nedenle, kişilerarası problem çözme ve iletişim becerilerini etkileyebileceği düşünülen çeşitli psikososyal faktörlerin de dikkate alındığı, farklı örneklemeler üzerinde araştırmalar yapılabilir. Diğer taraftan, araştırma bulgularının problem çözme becerileri ile iletişim becerilerinin incelendiği oldukça sınırlı sayadaki alan yazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Araştırmanın bir diğer katkısı ise, problem çözme becerileri ile iletişim becerilerinin, yaş, cinsiyet ve ailede şiddete uğrayıp uğramama değişkenleri açısından inceleniyor olmasıdır. Aynı zamanda araştırma bulguları, bireylerin problem çözme becerileri ve iletişim becerilerinin geliştirilmesine yönelik eğitim programlarının geliştirilmesi ve uygulamaların değerlendirilmesi gerekliliğini de ortaya koymaktadır.

Kaynaklar

- ABAAN, S. ve ALTINTOPRAK, A. (2005). Hemşirelerde Problem Çözme Becerileri: Öz Değerlendirme Sonuçlarının Analizi. *Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 62-76.
- AKMAN, B., KARGI, E., ÖZDEN, Z. ve OKYAY, Ö. (2006). Ailelerin ve Çocukların Kullandıkları Ceza Yöntemleri, *I. Şiddet ve Okul: Okul ve Çevresinde Çocuğa Yönelik Şiddet ve Alınabilecek Tedbirler*, Uluslararası Katılımlı Sempozyum, İstanbul.
- AKSAN, N. ve SÖZER, M. A. (2007). Üniversite Öğrencilerinin Epistemolojik İnançları İle Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişkiler. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(1), 31-50.
- ALBAYRAK SARGIN, Y. (2008). *Ergenlik Dönemindeki Öğrencilerin Saldırgan Davranışları İle Öfke ve Sosyal Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ARIN, A. (2006). *Lise Yöneticilerinin Öğretim Liderliği Davranışları İle kullandıkları Karar Verme Stratejileri ve Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişki Düzeyi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir: Osman Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ARSLAN, C., HAMARTA, E., ARSLAN, E. ve SAYGIN, Y. (2010). Ergenlerde Saldırganlık ve Kişilerarası Problem Çözmenin İncelenmesi. *İlköğretim Online*, 9(1), 379-388.
- ARSLANTAŞ, Y. (1998). *Sınıf Yönetiminde Öğretmen İletişim Becerilerine İlişkin Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ASLAN, O. ve ULUÇINAR SAĞIR, Ş. (2012). Science and Technology Teacher Candidates' Problem Solving Skills. *Türk Fen Eğitimi Dergisi*, 9(2), 95-97.

- BAĞÇECİ, B. ve KİNAY, İ. (2013). Öğretmenlerin Problem Çözme Becerilerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi (Electronic Journal of Social Sciences)*, 12(44), 335-347.
- BALLER, W. R. ve CHARLES, D. C. (1961). *The Psychology of Human Growth and Development*. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- BANDURA, A. (1963). The Role of Imitation in Personality Development. *The Journal of Nursery Education*, 18(3).
- BAŞAR, G., AKIN, S. ve DURNA, Z. (2015). Hemşirelerde ve Hemşirelik Öğrencilerinde Problem Çözme ve İletişim Becerilerinin Değerlendirilmesi. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 4(1), 125-147.
- BEDEL A. ve HAMARTA, E. (2014). The Relationship between Interpersonal Problem Solving and Academic Motivation. *Elementary Education Online*, 13(2), 674-681.
- BEDEL, A. ve ARI, R. (2011). Kişiler Arası Sorun Çözme Beceri Eğitiminin Yetiştirme Yurdunda Yaşayan Ergenlerin Yapıcı Problem Çözme ve Sürekli Öfke Düzeylerine Etkisi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 1(4), 1-10.
- BİNGÖL, G. ve DEMİR, A. (2011). Amasya Sağlık Yüksekokulu Öğrencilerinin İletişim Becerileri. *Göztepe Tıp Dergisi*, 26(4), 152-159.
- BUDAK, S. (2009). *Psikoloji Sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat.
- CÜCELOĞLU, D. (2003). *İletişim Donanımları*. İstanbul: Remzi.
- CÜCELOĞLU, D. (2004). *İnsan ve Davranışı*. (7. Baskı). İstanbul: Remzi.
- CÜCELOĞLU, D. (2011). *Yeniden İnsan İnsana*. (43. Basım). İstanbul: Remzi.
- ÇAĞLAYAN, H. S. (2007). *Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bilim Dalı Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin Öğrenme Biçimleri İle Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- ÇAM, S. ve TÜMKAYA, S. (2006). Üniversite Öğrencilerinde Kişilerarası Problem Çözme. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15(2), 119-132.
- ÇAM, S. ve TÜMKAYA, S. (2007). Kişilerarası Problem Çözme Envanterinin (KPÇE) Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(28), 95-111.
- ÇAM, S. ve TÜMKAYA, S. (2008a). Kişilerarası Problem Çözme Envanteri Lise Öğrencileri Formu'nun Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 5(2), 1-17.
- ÇAM, S. ve TÜMKAYA S. (2008b). Psikolojik Danışma İçin Başvuran ve Başvurmayan Üniversite Öğrencilerinin Kişilerarası Problem Çözme Becerileri. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (23), 48-56.
- ÇAM, S., TÜMKAYA, S., YERLİKAYA, E. E. (2011). Kişilerarası Problem Çözme Envanterinin Yetişkin Örneklemde Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8(1), 1703-1724.
- ÇETİNKAYA, Z. (2011). Türkçe Öğretmen Adaylarının İletişim Becerilerine İlişkin Görüşlerinin Belirlenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19(2), 567-576.
- ÇEVİK, D. B. ve ÖZMADEN, M. (2013). Öğretmen Adaylarının Problem Çözme Becerileri. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 2(3), 270-275.

- D'ZURILLA T. J., MAYDEU OLIVARES, A. ve KANT, G. L. (1998). Age and Gender Differences in Social Problem-solving Ability. *Personality and Individual Differences*, 25, 241-252.
- D'ZURILLA, T. J. ve NEZU, A. M. (2007). *Problem-Solving Therapy: A Positive Approach to Clinical Intervention*. (Third Edition). New York: Springer Publishing Company.
- D'ZURILLA, T. J., CHANG, E. C. ve SANNA, L. J. (2003). Self-esteem and Social Problem Solving as Predictors of Aggression in College Students. *Journal of Social and Clinical Psychology*, (22), 424-440.
- D'ZURILLA, T. J., NEZU, A. M. ve MAYDEU-OLIVARES, A. (2004). Social Problem Solving: Theory and Assessment. *Social Problem Solving: Theory, Research, and Training*. Edward C. Chang, Thomas J. D'Zurilla and Lawrence J. Sanna (Eds.). Washington, DC: American Psychological Association.
- DÖKMEN, Ü. (1997). *İletişim Çatışmaları ve Empati*. İstanbul: Sistem.
- DREER, L. E., JAKSON, W. T. ve ELLIOTT, T. R. (2005). Social Problem Solving, Personality Disorder and Substance Abuse. *Social Problem Solving and Offending: Evidence, Evaluation and Evolution*. Mary McMurrin and James McGuire (Eds.). West Sussex: John Wiley and Sons.
- DURUKAN, E. ve MADEN, S. (2010). Türkçe Öğretmenlerinin İletişim Becerileri Üzerine Bir Araştırma. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 1, 59-74.
- DÜNDAR, S. (2009). Üniversite Öğrencilerinin Kişilik Özellikleri İle Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 24(2), 139-150.
- ERGİN, B. E. ve DAĞ, İ. (2013). Kişilerarası Problem Çözme Davranışları, Yetişkinlerdeki Bağlanma Yönelimleri ve Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkiler. *Anatolian Journal of Psychiatry*, 14, 36-45.
- ERİGÜÇ, G., ŞENER, T. ve ERİŞ, H. (2013). İletişim Becerilerinin Değerlendirilmesi: Bir Meslek Yüksekokulu Öğrencileri Örneği. *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi*, 16(1), 45-65.
- ERÖZKAN, A. (2005). Üniversite Öğrencilerinin İletişim Becerilerini Etkileyen Faktörler. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 22, 135-150.
- ERÖZKAN, A. (2013). İletişim Becerileri ve Kişilerarası Problem Çözme Becerilerinin Sosyal Yetkinliğe Etkisi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 13(2), 731-745.
- GÖRMÜŞ, A. Ş., AYDIN, S. ve ERGİN, G. (2013). İşletme Bölümü Öğrencilerinin İletişim Becerilerinin Cinsiyet Rollerine Bağlamında İncelenmesi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, XV(1), 109-128.
- GÜLBAHÇE, Ö. (2010). K. K. Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin İletişim Becerilerinin İncelenmesi. *Atabesbd*, 12(2), 12-22.
- GÜRÜZ, D. ve TEMEL EĞİNLİ, A. (2011). *Kişilerarası İletişim, Bilgiler, Etkiler, Engeller*. (2. Baskı). Ankara: Nobel.
- HASTA, D. ve GÜLER, M. E. (2013). Saldırganlık: Kişilerarası İlişki Tarzları ve Empati Açısından Bir İnceleme. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(1), 64-104.
- HEPPNER, P. P., WITTY, T. E. ve DIXON, W. A. (2004). Problem-Solving Appraisal and Human Adjustment: A Review of 20 Years of Research Using the Problem Solving Inventory. *The Counseling Psychologist*, 32(3), 344-428.

- KAYA, A., BOZASLAN, H. ve GENÇ, G. (2012). Üniversite Öğrencilerinin Anne-Baba Tutumlarının Problem Çözme Becerilerine, Sosyal Kaygı Düzeylerine ve Akademik Başarılarına Etkisi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18, 208-225.
- KILIÇARSLAN, E. (2011). *İletişim Kurma Becerileri*. İstanbul: Kriter.
- KOÇ, B. (2011). *Okullarda Şiddet: Lise Öğrencilerinde Şiddet, Saldırganlık ve Dindarlık İlişkisi*. (2. Baskı). İstanbul: E-Yazı Yayınları.
- KOÇ, B. (2014). Kişilerarası İlişki Tarzlarının Saldırganlık İle İlişkisi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 3(4), 160-182.
- KORKUT, F. (2005). Yetişkinlere Yönelik İletişim Becerileri Eğitimi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28, 143-149.
- KUMCAĞIZ, H., YILMAZ, M., BALCI ÇELİK, S. ve AYDIN AVCI, İ. (2011). Hemşirelerin İletişim Becerileri: Samsun İli Örneği. *Dicle Tıp Dergisi*, 38(1), 49-56.
- KURTYILMAZ, Y. (2005). *Öğretmen Adaylarının Saldırganlık Düzeyleri İle Akademik Başarıları, İletişim ve Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişkiler (Anadolu Üniversitesi ve Osmangazi Üniversitesi Öğrencileri Üzerinde Bir Araştırma)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- KÜNÜÇEN, H. H. (2009). Etkili İletişim. *Genel İletişim*. Uğur Demiray (ed.). (3. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- McCLURE, K. S., NEZU, A. M., NEZU, C. M., O'HEA, E. L. and McMAHON, C. (2010). Social Problem Solving and Depression in Couples Coping with Cancer. *Psycho-Oncology*, 21, 11-19.
- NACAR, F. S. (2010). *Sınıf Öğretmenlerinin İletişim ve Kişilerarası Problem Çözme Becerilerinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- NEZU, A. M., NEZU, C. M., HOUTS P. S., FRIEDMAN S. H. ve FADDIS, S. (1999). Relevance of Problem-Solving Therapy to Psychosocial Oncology. *Journal of Psychosocial Oncology*, 16(3-4), 5-26.
- NEZU, C. M., D'ZURILLA, T. J. and NEZU, A. M. (2005). Problem-Solving Therapy: Theory, Practice and Application to Sex Offenders. *Social Problem Solving and Offending: Evidence, Evaluation and Evolution*. Mary McMurran and James McGuire Eds.: West Sussex: John Wiley and Sons.
- ÖZER, K. (2008). *İletişimsizlik Becerisi*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- ÖZERBAŞ, M. A., BULUT, M. ve USTA, E. (2007). Öğretmen Adaylarının Algıladıkları İletişim Becerisi Düzeylerinin İncelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(1), 123-135.
- ÖZŞAKER, M. (2013). Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin İletişim Becerileri ve Benlik Saygılarının Değerlendirilmesi. *International Journal of New Trends in Arts, Sports and Science Education*, 2(3), 29-39.
- ÖZTÜRK CAN, H., ÖNER, Ö. İ. ve ÇELEBİ, E. (2009). Üniversite Öğrencilerinde Eğitimin Sorun Çözme Becerisine Etkisinin İncelenmesi. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 4(10), 35-58.
- PİJİ KÜÇÜK, D. (2012). Müzik Öğretmenliği Anabilim Dalı Öğrencilerinin İletişim ve Problem Çözme Becerileri. *GEFAD / GUJGEF*, 32(1), 33-54.

- POLAT, R. H. ve TÜMKAYA, S. (2010). Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Düşünme İhtiyacına Göre Problem Çözme Becerilerinin İncelenmesi. *İlköğretim Online (Elementary Education Online)*, 9(1), 346-360.
- REED, V. A., McLEOD, K. ve McALLISTER, L. (1999). Importance of Selected Communication Skills for Talking With Peers and Teachers: Adolescents' Opinions. *Language, Speech, and Hearing Services in Schools*, (30), 32-49.
- SARACALOĞLU, A. S., YENİCE, N. ve KARASAKALOĞLU, N. (2009) Öğretmen Adaylarının İletişim ve Problem Çözme Becerileri İle Okuma İlgi ve Alışkanlıkları Arasındaki İlişki. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, VI(II), 187-206.
- TARHAN, N. (2000). Şiddet Davranışının Psikolojik-Kültürel Boyutu. (ed. İbrahim Balcıoğlu). *Biyolojik, Sosyolojik, Psikolojik Açından Şiddet*. İstanbul: Yüce Yayıncılık.
- TETİK, S. ve AÇIKGÖZ, A. (2013). Duygusal Zeka Düzeyinin Problem Çözme Becerisi Üzerindeki Etkisi: Meslek Yüksekokulu Öğrencileri Üzerine Bir Uygulama. *Electronic Journal of Vocational Colleges UMYOS Özel Sayı*.
- TOPAL, H. (2011). *Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Kişilerarası Problem Çözme Becerileri ve Yönelimleri İle Fonksiyonel Olmayan Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ULUKAN, H. (2012). *İletişim Becerilerinin Takım ve Bireysel Sporculara Olan Etkisi*. Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Ana Bilim Dalı. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karaman: Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ULUSOY, H., TOSUN, N. ve AYDIN, J. C. (2014). Sağlık Yönetimi Öğrencilerinin Problem Çözme Becerileri. *Sağlık ve Hemşirelik Yönetimi Dergisi*, 1(1), 1-8.
- VEKLİ, G. S. ve PALIÇ, G. (2012). Lise Öğrencilerin Problem Çözme Becerisi Algılarının Belirlenmesi. *Journal of Educational and Instructional Studies in The World*, 2(1), 89-95.
- WANG, X. (2007). A Model of the Relationship of Sex-Role Orientation to Social Problem-Solving. *Sex Roles*, (57), 397-408.
- YENİCE, N., ÖZDEN, B. ve EVREN, B. (2012). Examining of Problem Solving Skills According to Different Variables for Science Teachers Candidates. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 46, 3880-3884.
- YILMAZ, E., KARACA, F. ve YILMAZ, E. (2009). Sağlık Yüksekokulu Öğrencilerinin Problem Çözme Becerilerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 12(1), 38-48.
- YILMAZ, N. (2011). *Okul Öncesi Öğretmenlerinin İletişim Becerileri, Problem Çözme Becerileri ve Empatik Eğilim Düzeyleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla: Muğla Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- YÖRÜKOĞLU, A. (1994). *Çocuk Ruh Sağlığı*. (19. Basım). İstanbul: Özgür Yayınları.
- YÜKSEL A. H. (2009). İletişim Kavram ve Tanımı. (ed. Uğur Demiray). *Genel İletişim*. (3. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- YÜKSEL A. H. (2010). İletişimin Tanımı ve Temel Bileşenleri. (ed. Uğur Demiray). *Etkili İletişim*. (3. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.